

تدوین سند حمایت‌طلبی فقر و سلامت

مجری: دکتر ابوعلی ودادهیر

گروه: سلامت اجتماعی

سال شروع: ۱۳۹۲

سال پایان: ۱۳۹۳

چکیده

مقدمه

فقر همیشه مسئله‌ای جهانی و فراگیر بوده است و عامل اصلی شمار زیادی از گرفتاری‌ها و معضلات انسانی به‌ویژه در عرصه سلامت و آسایش قلمداد می‌شود. از این‌رو، در غالب جوامع انسانی از جمله ایران تصریحات و تأکیدات فرهنگی مذهبی و قانونی مبسوطی درباره فقر و ضرورت مبارزه با آن و تحقق عدالت وجود دارد. فقر منجر به مشقت در زندگی می‌شود و سبب می‌شود که مردم با مصائب جدی در زندگی مواجهه شوند. آن درواقع نوعی کاستی یا ناتوانی در تأمین نیازها و تحقق قابلیت‌ها، از یک سطح استاندارد زندگی حداقلی است و اگر کسی کمتر از این حداقل داشته باشد زندگی، آسایش و سلامت‌ش به مخاطره می‌افتد. هدف از تدوین این سند حمایت‌طلبی تبیین مناسبات چند سطحی (فردی، اجتماع‌محور، ملی و جهانی) بین فقر و سلامت بر اساس شواهد علمی و تجربیات پژوهشی ملی و بین‌المللی موجود و شناسایی کج‌فهمی‌ها و خلأهای شناختی، مفهومی، مداخلاتی و نهادی مرتبط با فقر و ارتباط آن با سلامت در کشور است. انتظار بر این است که این سند حمایت‌طلبی درنهایت برای توجیه، تفهیم، حساس‌سازی، جلب‌توجه و حمایت مناسب و عملی خط‌مشی‌گذاران و مراجع و گروه‌های ذی‌ربط و صاحبان نظر و نفوذ (اقامه‌کنندگان دعوی) در نظام مراقبت‌های بهداشتی و متولیان و مجریان «طرح تحول نظام سلامت کشور» مورد استناد و استفاده قرار گیرد.

روش‌شناسی

این مطالعه بر اساس چارچوب مستند حمایت‌طلبی تهیه شده است. اطلاعات موردنیاز پیش‌نویس این نوشتار از دو روش به دست آمد: (۱) مرور اسناد شامل منابع داخل کشور، تجربیات سایر کشورها و اسناد داخل کشور ایران و مقایسه آن‌ها، (۲) برای نقد و استفاده از نظرات خبرگان در پیش‌نویس نهایی از افراد خبره به‌عنوان کمیته راهبری فنی استفاده شد و درنهایتاً در گروه سلامت اجتماعی موردبحث و تبادل نظر قرار گرفت.

یافته‌ها

مروری بر دانستنی‌ها، برنامه‌ها و مداخلات موجود نشان می‌دهد که مناسبات متقابل، چند سطحی و پیچیده‌ای بین فقر و سلامت وجود دارد. یک چنین مناسباتی صرفاً به جوامع در حال توسعه مربوط نمی‌شود، بلکه در جهان توسعه‌یافته نیز چنین مناسباتی حاکم هستند. در مجموع، فقر مهم‌ترین تعیین‌کننده اجتماعی سلامت و نابرابری سلامت است. برای اینکه موقعیت‌های اجتماعی متفاوت، فرصت‌ها و قابلیت‌های آسیب‌پذیری نابرابری را خلق می‌کند و به توزیع نابرابر سلامت و آسایش در جامعه دامن می‌زند. به خطر افتادن سلامت متقابلاً افراد و خانواده‌ها را در باتلاق فقر قرار می‌دهد و ناسلامتی و ناخوشی اثر سوئی روی

توانایی یادگیری و کیفیت زندگی، بهره‌وری و پس‌انداز آن‌ها دارد. فقر سلامتی افراد را به خطر می‌اندازد، چون فقر آن‌ها را وامی‌دارد در زیست محیط‌های ناسالم، ناامن و مخاطره‌آمیزی زندگی کنند. مروری بر آثار و شواهد موجود در این سند نشان می‌دهد که فهم درست مناسبات فقر با سلامت و شناسایی گستره و مکانیسم‌های اثرگذاری و اثرپذیری آن‌ها با توسل به ظرفیت‌ها و رویکردهای چند تخصصی، جامع و میان‌رشته‌ای برای ارتقاء و حفظ سلامت جامعه و برپایی یک نظام سلامت مبتنی بر حقوق بشر و عدالت ضروری است. در مجموع، یک رابطه دوسویه و پیچیده‌ای بین فقر و سلامت برقرار است.

بحث و نتیجه‌گیری

شماری از مهم‌ترین دلالت‌ها و راه‌کارهای کلیدی این مطالعه/سند برای فقرزدایی و ارتقاء سلامت شهروندان و مدیریت مناسبات دوسویه فقر و سلامت و اجرای مناسب «طرح تحول نظام سلامت در کشور» عبارت‌اند از:

- بازتعریف، تنقیح و تقویت نقش حاکمیتی و نظارتی نظام سلامت و کاهش تصدی‌گری و رویکردهای آمرانه دولت در تدوین و اجرای برنامه‌های فقرزدایی و ارتقاء سلامت بر اساس سیاست‌های کلی نظام و ترکیب و ادغام کلیه تدابیر، سیاست‌ها و استراتژی‌های فقرزدایی و ارتقاء سلامت برای همه شهروندان و اقوام ایرانی در چارچوب یک «دانش یا علم پایداری» و با هدف «توسعه برای تحقق تحولات خوب» در جامعه
- تأسیس مرکز یا ستادی دائمی در کشور برای گردآوری، انباشت، مدیریت، اکتشاف و یکپارچه‌سازی هدفمند، سیستماتیک و پایدار کلیه داده‌ها و شواهد و بدنه دانش مربوط به اندازه‌گیری و کاهش فقر و تحقق عدالت در سلامت
- بسط حلقه‌ها و کمیته‌های تصمیم‌سازی و برنامه‌های مداخله‌ای برای کاهش فقر و ارتقاء سلامت با مشارکت واقعی و فعال مردم و تشکل‌های غیردولتی با توسل به روش‌شناسی‌های مربوط به مشارکت فقرا و افراد آسیب‌پذیر از جمله رویکرد «مرور همالان بسط یافته (EPR)»
- اصلاح و بازنگری مفهومی در تعریف و اندازه‌گیری فقر و شناسایی و غربال فقرا از فقر
- طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های پژوهشی و مداخله‌ای برای کاهش فقر، ارتقاء سلامت و عدالت در سلامت

کلیدواژه: فقر، عدالت، سلامت، تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت و نابرابری سلامت.